

برنامه راهبردی ساماندهی عشایر کشور

عشایر کشور با توجه به اینکه جامعه‌ای مولد بوده و با وجود آنکه به استناد آمار، حدود ۲ درصد جمعیت کشور را شامل می‌شوند و با دارا بودن بالغ بر ۲۴ میلیون واحد دامی (۲۸ درصد دام سبک و ۴ درصد دام سنگین کشور)، بیش از ۲۰ درصد گوشت قرمز را تولید کرده و نقش بارزی در سایر تولیدات دامی نیز دارند. علاوه بر آن، حدود ۱/۴۸ میلیون مترمربع صنایع دستی کشور را، با همه ارزش‌های تاریخی و فرهنگی که این صنایع دارند، تولید می‌کنند و همچنین حدود ۳۸ درصد مراتع خوب کشور را در اختیار دارند و در عرصه‌ای حدود ۵۹ درصد مساحت کشور پراکنده هستند. عشایر همچنین نقش مهمی را در تأمین امنیت کشور به خصوص در مناطق مرزی و دورافتاده به عهده دارند و تقدیم بیش از ده هزار شهید والامقام و دارا بودن بیشترین تعداد شهدا (به نسبت جمعیت)، نشان از شجاعت، ولایت‌مداری، عشق به میهن و سلحشوری جامعه عشایر دارد. علاوه بر اینکه خود فعال و تولیدکننده هستند، تعداد زیادی شغل را در خارج از جامعه عشایری در زمینه‌های صنعتی، بازرگانی و خدمات پشتیبانی می‌کنند و با وجود آنکه با این خدمات، جایگاه ارزشمندی در معادلات و مناسبات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دارند، کمترین بهره را از سرمایه‌گذاری‌ها و خدمات نظام می‌برند و در عین حال با کمترین توقع، بیشترین خدمت را به کشور عرضه می‌کنند. این در حالی است که از لحاظ نسبت جمعیتی، این جامعه تنها ۲ درصد از جمعیت کشور را شامل می‌شود و از این نظر کمترین هزینه را برای نظام دارد.

با این اوصاف، شایسته است دولت در برنامه‌ریزی‌ها به خصوص در برنامه‌های تحقق افق چشم‌انداز نظام در سال ۱۴۰۴، جایگاهی متناسب با شأن و منزلت و نیازهای عشایر برای آنها قائل بوده و حقوق عشایر را به نحوی ساماندهی و تأمین کند که ضمن دریافت خدمات عادلانه در زمان فعلی، جبران عقب‌ماندگی‌های تاریخی گذشته نیز بشود.

به همین دلیل ضروری بود به منظور آگاه کردن مقامات تصمیم‌گیر و تأثیرگذار در کشور، یعنی مراجعی که از نظر تأمین اعتبار و تصویب اختیارات لازم صاحب صلاحیت هستند و همچنین دستگاه‌های اجرایی و دست‌اندرکارانی که مسئولیت ارائه خدمات به جامعه عشایری را دارند، از سازمان امور عشایر ایران گرفته تا مجموعه دستگاه‌های اجرایی و فرهنگی و اجتماعی، سندی تنظیم شود که با مراجعه به آن تا حد امکان، آشنایی اولیه و مختصری از جامعه عشایری فراهم کند تا شاید بیش از پیش زمینه توجه بیشتر و اتخاذ تصمیمات دقیق‌تر درخصوص توسعه مناطق عشایری و ساماندهی به زندگی عشایر فراهم آید.

روشن است که این سند باید از طریق سازمان امور عشایر ایران تهیه می‌شد و لذا سازمان در راستای ادای وظیفه، با طرح ایده اولیه مبنی بر مطالعه، شناخت و تجزیه و تحلیل ظرفیت‌ها و محدودیت‌های جامعه عشایر کوچنده در سطح استان‌های محل استقرار عشایر و کل کشور و ارائه روش‌های اجرایی مؤثر در توسعه مناطق و جامعه عشایری، در صدد تهیه این سند راهبردی برآمد که به مثابه نقشه راه آینده سازمان و دستگاه‌های اجرایی در جامعه عشایری کشور خواهد بود. سازمان امور عشایر با بسیج توانمندی کارشناسان سازمان مرکزی و استانی در طول ۲ سال، مطالعه جامعی را برای یافتن یک پاسخ مناسب به ایده اولیه که همان پیدا کردن نقشه راه بود، سامان داد.

به منظور مطالبه حقوق عشایر از طریق مجامع برنامه ریزی ملی و استانی، سازمان امور عشایر ایران، برنامه راهبردی ساماندهی عشایر را در افق چشم انداز ۱۴۰۴ برای همه استاتنها تهیه و به تصویب شورای برنامه ریزی و توسعه استان رسانده است تا بر مبنای آن در سالهای برنامه پنجم و برنامه های آتی، منابع مورد نیاز تخصیص و اقدامات لازم صورت پذیرد.

سند راهبردی ساماندهی عشایر مشخص می‌کند که متناسب با ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی و ظرفیت‌های منابع محیطی قلمروهای عشایری، در هر استان باید چه شیوه‌ای (کوچ یا اسکان) و با چه مکانیزمی در ساماندهی به عشایر استان در پی گرفته شود و در واقع، مناسبترین راه‌ها را برای ساماندهی بهتر به زندگی عشایر نشان می‌دهد.

در چشم اندازی که سازمان امور عشایر در افق چشم انداز نظام (۱۴۰۴ هجری شمسی) برای این جامعه ترسیم کرده است، شاخص‌های برخورداری عشایر به طور متوسط بایستی از عدد ۴۶ درصد (در پایان برنامه چهارم) به ۹۰ درصد در افق ۱۴۰۴ (۹۶ درصد رشد) برسد. اگر این اهداف تحقق پیدا کند فاصله برخورداری و دسترسی این جامعه به امکانات با جامعه شهری و روستایی به حداقل قابل قبولی خواهد رسید.

امید است با توجه دولت‌مردان محترم و تلاش مسئولین اجرایی، این امر تحقق پیدا کند.

اسناد بالادستی تهیه برنامه راهبردی ساماندهی عشایر

در مراحل برنامه‌ریزی، تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری برای تدوین برنامه‌های راهبردی توسعه و ساماندهی مناطق و جامعه عشایری بایدبرخی قوانین موضوعه و اسناد بالادستی مصوب مورد توجه باشند مانند:

الف) قوانین مصوب مرتبط مانند اساسنامه دامداران متحرک، مصوبات شورای انقلاب و مجلس شورای اسلامی، آیین‌نامه ساماندهی عشایر، برنامه‌های توسعه پنج‌ساله، مصوبات کمیسیون زیربنایی دولت و....

ب) سند برنامه استراتژیک (راهبردی) و آمایش در سطوح ملی و استانی

پ) سند چشم‌انداز ۲۰ ساله توسعه جامعه عشایری ایران در افق ۱۴۰۴

ت) اهداف کلی برنامه چشم‌انداز توسعه جامعه عشایری

ث) اهداف و مأموریت‌های سازمان امور عشایر ایران

ج) مطالعات انجام‌شده و مصوب در خصوص توان اکولوژیکی مناطق عشایری و قابلیت‌ها و مشارکت اجتماعی - اقتصادی عشایر

اهداف کلی برنامه چشم‌انداز توسعه جامعه عشایری

الف) تامین عدالت اجتماعی با رفع محرومیت از مناطق عشایری و تعدیل نابرابری‌های موجود بین جوامع عشایری با جوامع شهری و روستایی .

ب) ساماندهی و ارتقای کیفیت زندگی عشایر کوچنده با رعایت الزامات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و تعادل‌های زیست‌محیطی.

ج) مهندسی فرهنگی و حفظ هویت ایرانی - اسلامی و میراث معنوی عشایر.

راهبردهای کلان برنامه چشم‌انداز:

1- ساماندهی کوچ عشایر بر اساس نظام مدیریت محلی در محدوده زیست‌بوم‌ها.

2- افزایش توانمندی‌های تولیدی عشایر با استفاده از فن‌آوری مناسب و دانش و مهارت‌های بومی آنها.

3- تقویت تعامل سازنده عشایر با محیط زیست و منابع محیطی و رابطه متعادل و پایدار دام و مرتع در زیست‌بوم‌های عشایری.

4- ارتقای شاخص‌های توسعه انسانی و اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جامعه عشایری به میانگین شاخص‌های روستایی کشور.

5- تنوع بخشیدن به فعالیت‌های اقتصادی در جامعه عشایری با بهره‌گیری از امکانات، قابلیت‌ها و استعداد‌های مناطق عشایری به منظور ایجاد، بهبود و توسعه اشتغال، افزایش درآمد و کمک به نگهداشت جمعیت در زیست‌بوم‌ها.

6- تنسيق و تثبیت حقوق بهره‌برداري عشایر از مراتع، واگذاری مدیریت مراتع به عشایر به منظور اعمال مدیریت صحیح تحت نظارت دستگاه‌های ذیربط.

7- استفاده از فن‌آوری مناسب و منابع انرژی غیرآلاینده به منظور افزایش کمی و کیفی تولیدات و بهبود کیفیت زندگی جامعه عشایر با حفظ تعادل و پایداری محیط زیست.

8- ایجاد، توسعه و تقویت تشکل‌های مردمی به منظور جلب مشارکت بیشتر عشایر در فرایند تصمیم‌سازی، اجرا و بهره‌برداري درزمینه‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و مدیریت محلی.

9- ایجاد، تقویت و متناسب‌سازی ساختار اداری - اجرایی دستگاه‌های ذیربط و تامین سهم عادلانه متناسب با جمعیت و میزان برخورداری عشایر از منابع عمومی و خدمات و فرصت‌ها توسط دستگاه‌های اجرایی، قضایی و انتظامی - تامینی.

- 10- توسعه آموزش رسمی و غیر رسمی شامل آموزشهای فنی، مهارتی و ترویجی متناسب با نیازهای جامعه عشایری.
- 11- تقویت جاذبه های گردشگری جامعه عشایری با توجه به قابلیتها و ظرفیتهای طبیعی، اجتماعی و فرهنگی عشایر و تلاش برای نهادینه کردن و بهره برداری مطلوب از آنها.
- 12- توسعه پوشش نهادهای حمایتی بیمه های اجتماعی و خدمات درمانی و بیمه محصولات تولیدی در جامعه عشایری.
- 13- تامین امنیت اجتماعی در محدوده های زیست بوم با مشارکت عشایر.
- 14- بهره گیری از فن اوری مناسب به منظور افزایش قابلیت انطباق زندگی عشایر با عوامل محیطی و مهار آسیب ها و خسارت ناشی از حوادث طبیعی در قلمرو زیست بوم ها با توجه به ضرورت (پیشگیری از سیل، خشکسالی، بیابان زایی و سایر حوادث) و تامین ایمنی پایدار برای عشایر در برابر تهدید ها و موانع طبیعی.
- 15- انجام تحقیقات و بهره گیری از یافته های علمی و مطالعه مناطق مستعد در عرصه زیست بوم های عشایری به منظور حمایت از اسکان عشایر داوطلب و ساماندهی کوچ.
- اهداف چهارگانه برنامه راهبردی ساماندهی عشایر کشور:
- 1- تامین عدالت اجتماعی با رفع محرومیت از مناطق عشایری و تعدیل نابرابری های موجود بین جامعه عشایری با جوامع شهری و روستایی.
- 2- ساماندهی به کوچ و اسکان عشایر کوچنده
- 3- توسعه اجتماعی، مهندسی فرهنگی و حفظ هویت ایرانی - اسلامی و میراث معنوی عشایر.
- 4- ارتقای کیفیت زندگی، بهبود و توسعه منابع انسانی، تولید، اشتغال و درآمد عشایر کوچنده.